

УДК 330.161:330.8

В. Л. СМЕСОВА,
*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри теоретичної
та прикладної економіки,
ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний
університет»*

ОСНОВНІ ЕТАПИ РОЗВИТКУ ТЕОРІЇ ЕКОНОМІЧНИХ ІНТЕРЕСІВ

У статті досліджено систему економічних і філософських поглядів щодо природи, змістовних характеристик, процесів формування і реалізації економічних інтересів. Запропоновано авторський підхід відносно основних етапів розвитку теорії економічних інтересів. Обґрунтовано специфічні риси та методологічні аспекти наукових досліджень економічних інтересів на зазначених етапах еволюції їх теорії. Визначено пріоритетність міждисциплінарності, системного підходу, синергетики та інтеграційного поєднання різних методологічних підходів у дослідженнях економічних інтересів на сучасному етапі розвитку їх теорії, встановлено можливість їх комплементарного поєднання і взаємоузгодження. Визначено потенційні напрями розвитку теорії економічних інтересів на сучасному етапі.

Ключові слова: вибір, відтворення, економічна поведінка, економічні інтереси, інтеграція, інтерес, ірраціоналізм, раціоналізм, методологія, системний підхід, синергетика.

Постановка проблеми. Історико-економічний аналіз розвитку теорії економічних інтересів та її наукового обґрунтування є основою системного дослідження процесів формування, реалізації і відтворення економічних інтересів, а також ідентифікації зв'язку економічного вибору та поведінки суб'єктів із зазначеними процесами.

Науковий історизм у даній площині економічних досліджень дозволяє відновити картину просторово-часової генези економічних інтересів окремих індивідів, груп, колективів, суспільств, господарств тощо, виявити слабкі місця, переваги і провали у концепціях економічних інтересів. Одночасно історико-генетичний підхід надає більшу повноту і цілісність теоретичним узагальненням, дозволяє провести ревізію методології дослідження, уникнути поверхневості, моністичності і нереалістичності практичних рекомендацій щодо відтворення інтересів економічними акторами.

Синтетичний аналіз історичного ходу формування і реалізації економічних інтересів, сформованих теоретичних установок і висунутих гіпотез щодо зміни зазначених процесів у просторі і часі утворює логічний місток між

минулим, теперішнім і майбутнім. Крім того, дифузія економічної історії інтересів та економічної думки закладає основи трансформації господарських відносин щодо відтворення економічних інтересів на різних рівнях взаємокомунікацій суб'єктів і національної економіки в цілому на основі досвіду історичної практики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теорія економічних інтересів як слідство спадкоємності досліджень, переоцінки узагальнень минулого, з одного боку, і прогресу наукових настанов сьогодення – з іншого – постійно еволюціонує і має нелінійну динаміку. Одночасно на прикладному рівні постійно виникає необхідність у затвердженні нових методів і механізмів вирішення проблеми відтворення економічних інтересів суб'єктами, у розробці нових алгоритмів стимулювання їх економічної поведінки, що також повинно опиратися на науково-історичну спадщину і результати сучасних фундаментальних досліджень економіки та інших наук. Тому дослідження процесів формування і реалізації економічних інтересів слід проводити на основі наукового обґрунтування генези теорії економічних інтересів та висвітлення її характерних особливостей.

Природу і форми прояву економічних інтересів ґрунтовно досліджували різні напрями і школи економічної науки – від класичної школи політекономії, марксизму, неокласиків і до сучасності [1-5]. Сьогодні вчені-економісти не втратили наукового інтересу до аналізу зазначеної проблематики. Предметна область сучасних вітчизняних науковців була сконцентрована у площині дослідження: гносеології, онтології і методології економічних інтересів, класифікації їх форм і видів (Н. С. Чернецова, А. Ю. Скворцов, В. Н. Тарасевич); взаємовпливу і взаємозалежності інститутів та економічних інтересів, механізмів їх державного регулювання, а також інструментів узгодження різновекторності протиріч інтересів економічних суб'єктів (Е. А. Ісраїлова, П. А. Канапухін, Н. Л. Новікова); захисту інтересів національної економіки в процесі глобалізації та інтеграції світового господарства (Н. М. Далевська, А. Грищенко) [6-13] тощо. Сьогодні праці науковців щодо дослідження економічних інтересів складають значний пласт економічної науки, охоплюють як теоретичні, так і прикладні аспекти їх формування та реалізації, реконструюють цілісну систему економічних поглядів, які утворюють теорію економічних інтересів.

Формулювання цілей статті. Метою статті є виокремлення та обґрунтування основних етапів розвитку теорії економічних інтересів, експлікація сучасних напрямів і перспектив її подальшого розвитку.

Виклад основного матеріалу. Науковий аналіз розвитку системи поглядів щодо економічних інтересів дозволяє виділити основні етапи еволюції їх теорії.

Етап інципієнції (від англ. «incipience» – зародження) теоретичних основ економічних інтересів відбувався *від найдавніших часів і до кінця XVIII ст.*

Точкою відліку первинного осмислення і початку пізнання інтересів є праці стародавніх, античних філософів і християнства стосовно прагнень людини до багатства, власності і вигоди. Однак безпосередньо поняття «інтерес» дослідниками спочатку не застосовувалося, а виражалося такими дефініціями як «прагнення», «устремління», «бажання». Перші вживання поняття «інтерес» відносяться до часів меркантилістів, а безпосереднє наукове зосередження дослідників на понятті «економічні інтереси», як правило, пов'язують із науковою спадщиною класичної школи політичної економії.

Внеском економістів і філософів у розвиток теорії економічних інтересів на етапі її зародження стало:

- виявлення та уточнення змісту кореляції економічних інтересів, з одного боку, із гедонистськими і утилітаристськими прагненнями людини до вигоди, а, з іншого – із релігійними і морально-етичними нормами у суспільстві;
- обґрунтування походження економічних інтересів як результату природно-генетичної спадковості [14;15], усвідомленої розумової діяльності, власної волі та енергії людини [16];
- визнання примату особистих інтересів над загальними.

Загалом же слід констатувати, що на етапі генези теорії економічних інтересів останні розглядаються більшою мірою побічно, фрагментарно, у контексті аналізу інших економічних проблем та вивчення людини і суспільства. Перші форми безпосереднього відображення і осмислення поняття «інтерес» як дефініції з'явилися практично у кінці етапу зародження і були віддзеркаленням відносин між людьми в процесі господарювання. Одночасно первинні судження щодо інтересів були скориговані морально-етичними обмеженнями, тому існували як протонаукові філософські переконання і теорії. Початковий розвиток теоретичних уявлень щодо економічних інтересів відбувався еволюційним шляхом на основі збереження та спадкоємності ціннісних орієнтацій, нагромаджених економістами і філософами. Відповідно була наявна стійка, постійно відтворювана реконструкція раніше створеного образу економічних інтересів.

Економічні інтереси розглядалися як статична компонента, без аналізу їх змін у часі, у формі, в процесі економічного розвитку, без прив'язки до конкретного економічного суб'єкта. Оскільки об'єктами наукового дослідження у той час були господарство в цілому і людина зокрема, то не

проводився аналіз на мікро-, мезо- і мегарівнях. Відповідно площиною наукового аналізу були інтереси держави та інтереси індивідуума. Теоретичні висновки будувалися на основі узагальнення емпіричних даних, що не давало можливості їх кількісної оцінки. Прихильники емпіризму розглядали економічні інтереси як результат досвіду, нагромадженого людиною в процесі господарювання, який і дозволяє відтворювати власні прагнення. Дослідження проводилися на основі опису основних форм і сфер прикладання економічних інтересів людей.

Лише з появою науково обґрунтованих висновків класичної школи політичної економії, німецької історичної школи відбувся революційний злам і становлення теоретичних засад економічних інтересів, що ознаменувало початок нового етапу еволюції їх теорії.

На *етапі демаркації*, який *тривав з кінця XVIII і до другої половини XIX ст.*, було закладено безпосередньо наукові основи аналізу економічних інтересів та розмежовано основні принципи побудови їх теорії. До принципово важливих висновків зазначеного етапу слід віднести:

- обґрунтування раціональності в економічних діях індивідів, проголошення імперативу індивідуалізму, визначення множинності економічних інтересів індивідів;
- означення конфліктів і одночасно взаємоузгодженості гетерогенних економічних інтересів;
- започаткування фундаментальних основ концепції національних економічних інтересів і розробка функціональних засад відтворення суспільних інтересів;
- доведення дуалістичної значущості економічних інтересів як важеля реалізації індивідуальних потреб та як рушійної сили інтенсифікації економічного розвитку суспільства.

На даному етапі експлікація економічних інтересів характеризувалася затвердженням двох напрямів. З одного боку – це раціоналізм як протилежність емпіризму, який панував у науковому аналізі до середини XVIII ст. Більшість представників класичної школи політекономії демонстрували прихильність раціоналізму і наполягали на раціональності поведінки індивідів, наявності у людей усвідомленого прагнення до отримання економічної вигоди. Відповідно економічний інтерес розглядається як результат пізнання схильностей і уподобань людей, що має об'єктивний і всезагальний характер.

Представники другого напрямку наголошували на вродженій наявності у людини економічних інтересів та їх апіорності (концепції І. Бентама та Дж. Ст. Мілля). Відповідно інтереси у такому ракурсі аналізу розглядаються як природно і біологічно зумовлені завдатки людини, її генетично детерміновані

властивості. Априорність інтересів виражає їх всезагальність і незалежність від життєвого досвіду, відображає властивий людському роду практичний розум або форму прояву пізнання, створену розумом.

Із затвердженням концепції класиків економічні інтереси розглядаються відокремлене від усіх інших, як самостійний елемент гетерогенної сукупності інтересів людини. На основі активного формування індустріального суспільства посилюється значимість економічних інтересів як імпульсів до примноження власного прибутку, збільшення суспільного продукту за рахунок розширення промислового і сільськогосподарського виробництва, внутрішньої і міжнародної економічної діяльності. Теоретичні концепції другої половини ХІХ ст. визначають економічні інтереси як рушійну силу соціально-економічного прогресу суспільства.

Одночасно проголошення ринкових орієнтацій «невидимою рукою» зумовило посилення конкуренції, загострення протиріч та емуляцію (від англ. «emulation» – змагання, суперництво) економічних інтересів суб'єктів, удосконалення традиційних і пошук нових форм отримання економічної вигоди, спрямованість на досягнення абсолютних і порівняльних переваг, що і стає предметом наукового аналізу економістів-класиків.

Становлення наукового знання щодо економічних інтересів було доповнено: узагальненням чинників і важелів реалізації економічних інтересів (воля, енергія індивіда, державні стимули та бар'єри) на основі розробки утилітаристських концепцій І. Бентама і Дж. Ст. Мілля; розробкою соціально-економічних теорій гармонізації економічних інтересів Ф. Бастіа та Г. Кері; пошуком інструментів захисту національних економічних інтересів як можливості примноження національного багатства та виявлення форм відтворення суспільних інтересів людиною, здійсненого вченими старої історичної школи; визначенням економічних інтересів об'єктом наукового аналізу економічної теорії.

Можна зазначити, що наприкінці етапу демаркації економічні інтереси мали не тільки емпіричну характеристику, а й отримали наукову визначеність і обґрунтованість, підтверджену об'єктивними теоретичними фактами і концепціями, відображали відповідність рівню розвитку суспільного виробництва, визначались через опредметнення у конкретних формах реалізації та ефектах. Одночасно концептуальні обґрунтування були зосереджені на узагальненому макроекономічному рівні наукового аналізу, без локалізації на рівні окремих економічних суб'єктів – підприємств (фірм), індивідів і носили більшою мірою форму абстрактно-універсалізованого теоретизування.

Із загальної картини наукового аналізу економічних інтересів зазначеного етапу відокремлюються узагальнення марксизму, представники якого віддавали

примат суспільним інтересам, конкретизували та синтезували картину взаємозв'язків і взаємозумовленості індивідуальних та суспільних інтересів, спираючись на принципи історичності та діалектичного матеріалізму. Їх висновки доповнили наукові надбання етапу демаркації через виявлені форми дійсності інтересів – об'єктивної і неусвідомлено – щодо наявності їх суб'єктивної форми, критику утилітаристського сприйняття природи особистих інтересів, ідентифікацію класовості інтересів та породжених цим протиріч.

Третій *етап еволюції теорії економічних інтересів – акумуляція* – тривав із останньої третини XIX і до початку XX ст. Зазначений період характеризувався інтенсивним нагромадженням теоретичних та емпіричних знань щодо економічних інтересів. Етап акумуляції може бути охарактеризований двома основними рисами.

По-перше, відбувся перехід до суб'єктивістського аналізу економічних інтересів на основі розробки теоретичних моделей поведінки людини в працях маржиналістів. Кардинальна зміна сфери і ракурсу наукового дослідження, зосередження аналізу в площині індивіду дозволили вперше ввести в теорію економічних інтересів психологічні детермінанти, які зумовлюють формування та реалізацію економічних інтересів людини і визначають її економічну поведінку. Встановлено, що ступінь реалізації економічних інтересів є функцією вподобань, очікувань, прагнень людини до отримання задоволень і уникнення страждань. Висновок, що економічні інтереси є результируючим трендом стану людських почуттів (або зміни зазначеного стану), став значною віхою в розвитку теорії економічних інтересів, а у сучасній економічній науці зазначені деривації стали основою формування її окремої гілки – так званої «поведінкової економіки».

Крім того, маржиналістський підхід дозволив доповнити теорію економічних інтересів: визначенням одночасної наявності в їх структурі прагнення індивіда не тільки до поліпшення свого добробуту, а й до зниження своїх витрат; виявлення здатності у людини співвідносити економічні орієнтації із інструментами і механізмами їх відтворення; опосередкування імплементації економічних інтересів вибором найприйнятнішої альтернативи в усій їх сукупності; обґрунтування стабільності та несуперечливості в економічних уподобаннях, не зважаючи на зміни у часі й просторі.

Вдалося перевести дослідження економічних інтересів із макро- у мікрорівень наукового пізнання і одночасно здійснити їх синтез на основі розробки макрорівневого механізму оптимізації економічних інтересів через ефективне відтворення економічних інтересів суб'єктів. Крім того, у роботах неокласиків (А. Маршалла, В. Парето) вперше здійснено поєднання різних теоретичних підходів до розуміння природи економічних інтересів (класичної

школи політекономії, маржиналістів, історичної школи), а саме, визнання та інтеграції їх основних форм прояву – гедоністичних прагнень, почуттів, інстинктів, звичок людей, діючих у суспільстві норм і правил, історичних і господарських традицій тощо.

Зазначене дозволило їх сучасним послідовникам розглядати економічні інтереси як складну систему взаємодій – економічних, біопсихологічних, морально-етичних, історичних, інституційних тощо, а також визнати урівноваженість дії двох протилежних за своїм напрямом сил – інтересів попиту (прагнення до максимального отримання доходів і схильність до максимального задоволення потреб) та інтересів пропозиції (орієнтація на мінімальні витрати). Останнє характеризує також перехід теоретичного зрізу дослідження економічних інтересів на рівень його практичної реалізації.

По-друге, на етапі акумуляції теорії економічних інтересів паралельно відбулося затвердження інституційних засад формування, реалізації та взаємовідповідності економічних інтересів, насамперед у роботах інституціоналістів. Обґрунтування впливу соціально-психологічних (технократичних), соціально-правових (юридичних) інститутів та інституційних обмежень на зміст, характер прояву, ступінь реалізації інтересів значно збагатило теорію економічних інтересів, додало новий методологічний підхід до їх аналізу – міждисциплінарний – у сполученні з історико-генетичним методом дослідження.

Заперечення інституціоналістами стійкості і статичності господарського порядку, а також абсолютної раціональності економічних суб'єктів дозволило трактувати процес формування їх економічних інтересів, з одного боку, як результат постійного руху і змін під впливом різноманітних інститутів, а, з іншого – як результат нагромадження усталених цінностей, традицій, звичок і норм. Виявлено взаємопосилюючі імпульси економічних та неекономічних сподівань, узагальнено цілі, мотиви та об'єкти економічних інтересів, розкрито механізми формування конфліктів індивідуальних та суспільних інтересів; обґрунтовано інструменти оцінювання і співставлення потенційних вигід, конкретизовано етапи вибору найкращої економічної альтернативи між наявними.

Окремо слід підкреслити, що на етапі акумуляції було здійснено одну із перших спроб обґрунтування змісту відтворення економічних інтересів. Безперервність формування та реалізації економічних інтересів розкривається через постійну незадоволеність економічними суб'єктами рівнем своїх доходів, що і стає передумовою та імпульсом до подальшого відтворення ними економічних інтересів.

Таким чином, на кінець третього етапу було сформульовано та обґрунтовано цілий ряд концепцій, які: 1) склали фундамент теорії економічних інтересів; 2) визначили логіку її подальшої еволюції; 3) заклали методологію її побудови і викладення, закріпили методологічні передумови діалектики теорії економічних інтересів, які визначили подальший рух економістів-сучасників – ортодоксальний суб'єктивізм, індивідуалізм, методологічний інституціоналізм, гетеродоксний марксизм.

У цілому, характерною рисою еволюції досліджень економічних інтересів на етапі акумуляції була диференціація, тобто виокремлення нових концептуальних узагальнень в сфері економічних інтересів в окремі гілки, їх автономізація та інкрементація (від англ. «increment» – прирощення, збільшення), переосмислення раніше нагромаджених емпіричних результатів. На основі диференціації теорія економічних інтересів набула форму складної структури, яка, з одного боку, характеризувалася поділом на окремі галузі, зміною фокусу аналізу та сегрегацією (від англ. «segregation» – відокремлення) предмета дослідження. З іншого боку, диференціація стала поштовхом для подальшого синтезу різносторонніх та автономізованих на перший погляд наукових здобутків у дослідженнях економічних інтересів.

З 20-х рр. і до 70-х рр. ХХ ст. відбувався *етап інтеграції* нагромаджених в різних галузях науки знань, розрізнених наукових фактів у сфері дослідження економічних інтересів, формування узагальнених напрямів розвитку їх теорії. Для четвертого етапу було характерним: 1) елімінація кордонів між теоретичними та прикладними дослідженнями інтересів; 2) узагальнення наукових результатів у сфері аналізу інтересів, отриманих біологічними, соціально-економічними та суспільними науками; 3) встановлення та ускладнення взаємозв'язків між різноспрямованими ракурсами дослідження, методологічним інструментарієм, різними визначеннями інтересів та суміжних із ними понять; 4) концептуальна кооперація, взаємодія та обмін науковими результатами в сфері інтересів, і одночасне утворення на цій основі нових форм і методів дослідження економічних інтересів.

Економічні інтереси стали розглядатися як складна цілісність, для якої не обов'язково є характерними стійкість, збалансованість, абсолютна незмінність, реверсивність. У такому ракурсі наукового аналізу економічні інтереси постають одночасно як результат спадкового надбання економічними акторами нагромадженої практики ведення господарської діяльності, генетичного та життєвого досвіду, антропологічної схильності до сталості і, разом із тим, як ефект від змін економічної системи, наслідок діалектичного розвитку, біфуркації, конфлікту та незворотності. Одночасно відбувався розвиток і

деталізація напрямів дослідження економічних інтересів, які з'явилися у науковому аналізі раніше.

Відмінною рисою четвертого етапу є відхід від беззаперечного сприйняття виключно раціональної природи економічних інтересів, відверта критика ідеалізації раціоналізму та виявлення ірраціональності / нераціональності в процесі реалізації інтересів індивідів. Раціоналізм економічних інтересів класичної школи політекономії, підтриманий також у поглядах неокласиків, базувався на визнанні розуму основою пізнання людини, наявності логіки в її економічній поведінці, відповідності нормам, стандартам і ustalеним цінностям, прагненні отримати найкращі результати. Визнання ірраціональних передумов формування та реалізації економічних інтересів у поглядах кейнсіанства, неолібералістів, нової історичної школи, в роботах М. Вебера дозволило представити зазначені процеси як дещо несвідоме (підсвідоме), утворене поза зони дії розуму, алогічне та не відповідне принципу максимізації вигоди і мінімізації витрат. Згідно ірраціонального підходу економічні інтереси розглядаються не як результат логічних усвідомлених дій, а як результат впливу емоцій, почуттів, інтуїції, інстинктів, підсвідомості тощо.

Емоційно-чуттєві складові економічних інтересів не ув'язувалися у концепцію усвідомлено-прагматичного розуміння орієнтацій індивіда. Однак їх наявність і вплив на економічний вибір індивіду вже не можна було не помічати, що і стало відправним поштовхом до більш ґрунтовних досліджень раціональності та ірраціональності у зазначений період. Спочатку ірраціональність розглядалася як деструкційний чинник відтворення економічних інтересів, оскільки неприйняття усвідомленості вибору людини та її заміщення емоційними прагненнями взагалі девальвувало значення інтересів в економічному виборі людини. Пізніше ірраціональність стала розглядатися як невід'ємна складова прагнень людини до отримання вигоди та специфічна риса її економічної поведінки. І під таким кутом зору ірраціональність разом із раціональністю утворили поліфакторну конструкцію формування та реалізації економічних інтересів.

Подальші розробки концепцій раціональності та ірраціональності дозволили доповнити теорію економічних інтересів у частині уточнення: видів раціональності та напрямів економічних прагнень суб'єктів – матеріальної і формальної [17], об'єктивної та суб'єктивної [18]; ірраціональних мотивів, чинників і типів поведінки суб'єктів як основи механізму формування та реалізації економічних інтересів [17-20]; психологічних настанов у поведінці людини [19;21].

Крім того, концептуальним каркасом теорії економічних інтересів стали також наукові висновки, отримані в результаті становлення соціально-

економічного підходу до аналізу економічних інтересів у працях нової і новітньої історичної школи, розробки в зазначений період теорій: «ефективного попиту» Дж. М. Кейнса та «соціального ринкового господарства» В. Ойкена та Л. Ерхарда (щодо механізмів стимулювання відтворення економічних інтересів); теорії ігор Дж. фон Неймана, О. Моргенштерна, Дж. Ф. Неша, Т. Шеллінга; людської діяльності – праксеології – і людського вибору Л. фон Мізеса, соціального вибору Й. А. Шумпетера (у частині уточнення мотивів, чинників, механізмів реалізації, форм економічних інтересів різних соціальних груп); економічної та соціальної поведінки людини Г. фон Шмоллера та М. Вебера (соціально-етичних, психологічних мотивів реалізації економічних інтересів); «нового індустріального суспільства» і «техноструктури» Дж. Гелбрейта (розробка інституційних механізмів вирішення конфліктів та протиріч інтересів).

Значним науковим здобутком слід вважати обґрунтування наявності прямих і зворотних взаємозумовлених зв'язків реалізації інтересів індивідів та інтересів фірм, суспільства, усіх інших суб'єктів; визнання економічних інтересів формою і результатом соціальної взаємодії, ефективність якої визначатиме ефективність їх відтворення.

Таким чином, на етапі інтеграції відбулося взаємопроникнення в теорію економічних інтересів результатів їх дослідження в інших науках, тобто узагальнення часткового у загальне, що ознаменувало генезис її теоретичних і практичних здобутків. Одночасно збагатилася методологія дослідження економічних інтересів не тільки за рахунок використання методів інших наук, а й на основі розробки нових методологічних підходів.

Відповідно зазначену тенденцію до вивчення економічних інтересів можна охарактеризувати як *міждисциплінарність* – науковий підхід на основі синтезу теоретичних, методологічних, практичних здобутків різних наукових дисциплін, встановлення лінійних, нелінійних, зворотних взаємозв'язків між ними. В результаті інтеграції гетерогенних характеристик економічних інтересів, наявних в різних наукових напрямках, відбувається формування їх єдиної узагальненої моделі на основі принципів комплементарності та конвергенції. Останнє означає, що поняття «економічні інтереси» стало розглядатися в більш широкому значенні, вийшло за чітко визначені межі предмету і методології економічної науки та її спеціалізації. Міждисциплінарність дозволила доповнити та узагальнити конструкт економічних інтересів, представити їх, по-перше, як *складний механізм* взаємокомунікацій економічних, соціальних, психологічних, біологічних, юридичних та ін. установок людини (економічних груп) в реальній дійсності та в динаміці суспільного розвитку; по-друге, збагатити теорію економічних

інтересів в розрізі *доповнення* (а зовсім не протиставлення), *з'єднання різних фракцій, характеристик інтересів, методології їх дослідження, конструювання на цій основі нових форм наукових висновків та наукового аналізу*; по-четверте, створити *основу та механізми інтегрального узгодження економічних інтересів, цілей, орієнтирів різних соціальних груп, площин світового соціуму, що дозволяє наблизитися до розробки холістично-універсальної картини світу*.

Закладені у 40-70-х рр. ХХ ст. методологічні засади і принципи дослідження економічних інтересів стали передумовою подальшої наукової рефлексії щодо ефективності їх реалізації та основою сучасного шаблю розвитку їх теорії – *етапу синергії (з 70-х рр. ХХ ст. до сьогодні)*.

Характерними ознаками зазначеного етапу еволюції теорії економічних інтересів слід вважати, по-перше, *складність і системність* – представлення економічних інтересів як складної системи взаємодії гетерогенних характеристик, чинників і аспектів, які визначають економічні прагнення агентів. Наявність різних за своїм змістом і походженням економічних інтересів, форм їх реалізації, діючих норм, інститутів, механізмів їх координації і узгодження зумовили виникнення різноманітних теоретичних концепцій, які висвітлюють певні ракурси формування та реалізації економічних інтересів агентів. Тобто економічні інтереси постають як складно-утворені імпульси до економічної діяльності, відображають різні сторони і результат суспільно-економічної взаємодії агентів. З іншого боку, вони розглядаються науковцями як складна система, що вимагає регулювання, корекції і узгодження, є об'єктом інституційного впливу, потребує організації та упорядкування.

Одночасно з цим, для етапу синергії характерним є, на наш погляд, обґрунтування науковцями *емерджентності* системи економічних інтересів – наявності у системи властивостей, не притаманних її елементам, а отже, відмінності цілого від суми його частин. Відповідно принципу емерджентності неможливо передбачити або логічно обґрунтувати системний ефект від реалізації економічних інтересів, виходячи з результатів реалізації економічних інтересів кожним окремим актором. Останнє стало основою для поглиблення методологічного базису теорії економічних інтересів і знаменувалося затвердженням холістичного підходу до їх трактування.

Крім того, в концепціях ХХ ст. економічні інтереси характеризуються *динамічністю* – постійною мінливістю, розвитком, удосконаленням у часі і просторі; представляються як активний рух від старих/простих кількісних форм до якісно нових/складних. Останнє викликає загострення конфліктів інтересів економічних акторів, вимагає їх швидкої реакції на зазначені зміни, і відповідно

ставить перед науковцями задачу розробки механізмів стимулювання відтворення економічних інтересів.

Одночасно на етапі синергії економічні інтереси пов'язуються науковцями з такими категоріями як *нестійкість, випадковість, нелінійність*, що характеризує їх можливість стати критичним параметром і призвести до *флуктуації* (коливань і змін економічних прагнень) та *біфуркації всієї системи економічних інтересів*, коли мікропараметри продукують глибинні та глобальні трансформації стану усєї системи, повну зміну її траєкторії руху, появу абсолютно нових варіантів подальшого розвитку.

Характерною ознакою досліджень в контексті теорії економічних інтересів зазначеного етапу стало уточнення другорядних чинників формування та реалізації економічних прагнень, які непрямим чином визначають економічну поведінку акторів, відображають *неупорядкованість* їх економічних реакцій. Одномоментні бажання, настрої, депресія, збіг обставин, життєві труднощі можуть стати внутрішніми причинами і наслідком прояву людиною своїх економічних інтересів, викликати інстинкти до боротьби за кращі економічні умови. Науковці підкреслили *нестійкість зв'язків* між чистими прагненнями до вигоди та реальною економічною поведінкою, обґрунтували можливість відсутності упорядкованості в процесі формування та реалізації економічних інтересів, довели *нелінійність* мислення і дій людини, неможливість взагалі будь-якого об'єктивного прогнозування економічних реакцій акторів.

Відповідно *економічні інтереси і подальша поведінка економічного суб'єкта залежить від багатомірної сукупності його внутрішніх уподобань, уявлень, прагнень, які виникають у певний проміжок часу у певних економічних умовах, та одночасно від впливу на нього зовнішніх регуляторів, суспільного і інституційного тиску на «больові» точки. Співіснування, когерентність і взаємовплив внутрішніх цінностей людини та зовнішнього світу складають оболонку її економічних інтересів і визначають напрями подальшої економічної діяльності.*

Таким чином, на етапі синергії було доповнено наукові знання щодо чинників формування та реалізації економічних інтересів на основі поглиблення використання дисциплінарного і трансдисциплінарного підходів до їх аналізу, виявлено наявність і значимість нелінійних характеристик в процесі пошуку шляхів узгодження конфліктів інтересів акторів. Ефект від сполучення багатомірних характеристик економічних інтересів (біологічних, соціальних, психологічних, економічних, політичних, морально-етичних тощо) має усі ознаки синергії, що дозволило сформулювати новий, більш ґрунтовний науковий ракурс їх аналізу.

Протягом етапу синергії відбувся перехід наукового аналізу від неокласичної до неоінституційної моделі економічних інтересів. Згідно поглядів неокласиків економічні інтереси спрямовані на максимізацію корисності – мету, чітко визначену економічним агентом, яка виникає в умовах наявності повної інформації щодо ринкової кон'юнктури і відсутності будь-яких внутрішніх або зовнішніх обмежень. Відірваність від реальної дійсності неокласичної моделі економічних інтересів піддавалася жорсткій критиці з боку неоінституціоналістів, в результаті чого економічні інтереси стали розглядатися більш об'єктивно – з позицій впливу на їх формування і реалізацію зовнішнього середовища та соціальних регуляторів.

Теорія економічних інтересів була збагачена в результаті розробки неоінституціоналістами концепції трансакційних витрат в частині уточнення понять раціональності (максимізуючої, обмеженої та органічної) і орієнтації на власний інтерес (просте слідування власним інтересам, послух, опортунізм) [22; 23]; узагальнення змісту економічних інтересів як системи цінностей, встановлених людиною, суспільством, групами тощо, обґрунтованість реалізації яких регулюється «обмежувачами» (формальними та неформальними інститутами) [24].

Рух наукового аналізу від пошуку шляхів *максимальної реалізації економічних інтересів* до знаходження *рішення, яке (оптимально, обмежено) задовольняє інтереси* акторів, став основою для домінування інституційного напрямку економічної думки в процесі розвитку сучасної методології дослідження економічних інтересів.

Міждисциплінарний підхід, використаний у концепціях суспільного вибору, трансакційних витрат і прав власності, дозволив не лише виявити комплементарність економічних і політичних процесів, але й доповнити теорію економічних інтересів у питанні пошуку ефективних інструментів інституційного впливу на прискорення відтворення індивідуальних і національних економічних інтересів, нівелювання перекосів ринкового і державного механізмів їх узгодження.

Висновки вчених щодо можливості досягнення когерентності індивідуальних і суспільних економічних прагнень в результаті сполучення в економічній політиці економіко-правових, морально-етичних, соціальних інститутів, закріплення прав власності за чітко визначеними економічними акторами заслужено були оцінені Нобелівською премією [22;24-25].

Крім того, високих наукових нагород удостоєні здобутки щодо «обмеженої» раціональності економічних прагнень, неекономічних мотивів реалізації економічних інтересів акторами, зв'язку між задоволеністю життям, його якістю, рівнем споживання, доходу і процесом реалізації економічних

інтересів – Г. Саймон, А. Сен, Ю. Ельстер, Д. Канеман, А. Тверські, А. Дітон [26-30]. Завдяки зазначеним вченим теорія економічних інтересів отримала свій розвиток у положеннях концепцій економічного вибору, обмеженої раціональності, «економіки щастя», індивідуального і суспільного споживання, економічного розвитку та інших психолого-економічних концепцій.

Етапи формування теорії економічних інтересів та її генетичні теоретико-методологічні зв'язки представлено нами на рис. 1.

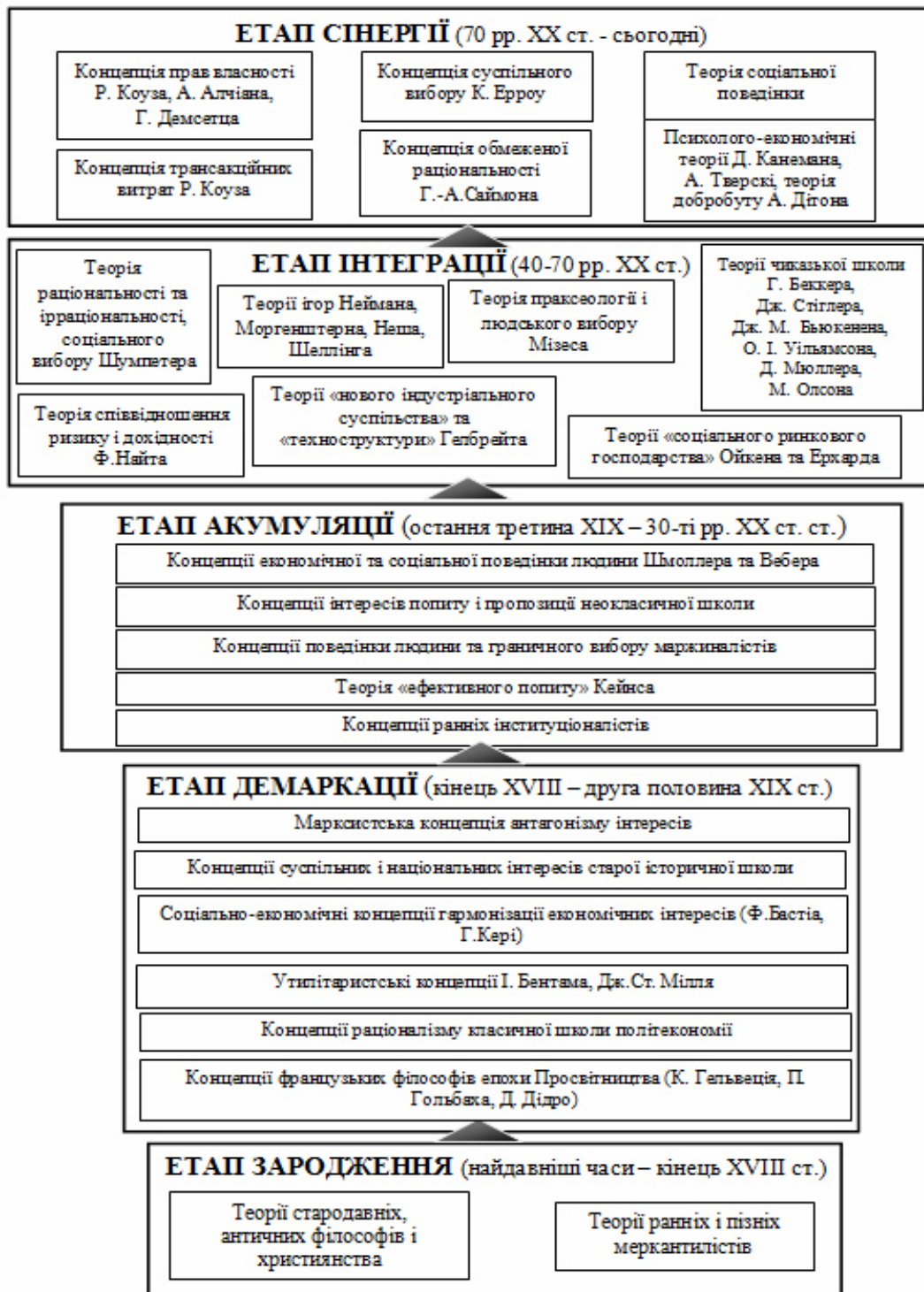

Рис. 1 Етапи формування теорії економічних інтересів та її генетичні теоретико-методологічні зв'язки

Висновки і перспективи подальших розвідок. Дослідження філософії економічних інтересів поєднувало в собі розробку наукових положень їх теорії і методології та одночасно аналіз їх історичного генезису. Становлення і розвиток теорії відбувалися як еволюційним, так і революційним шляхом, на основі одночасної інтеріо- та екстеріоризації, дисциплінарних і міждисциплінарних досліджень. Наповнення внутрішнього змісту теорії було результатом постійного поглиблення теоретичних основ економічних інтересів вченими в межах економічної науки, наукового спадку попередників та імплементації здобутків інших дисциплін і галузей знань у площині інтересів.

Однак сказати про повноту її результатів і розробок неможна, враховуючи сучасний інтенсивний розвиток господарства, науки, технологій і інформації. Тому сьогодні існує необхідність у постійному поглибленні теоретико-методологічних основ теорії економічних інтересів із врахуванням її відповідності сучасним релятивістським змінам (в просторі і часі) та вирішення проблем узгодженості і гармонізації конфліктів економічних інтересів акторів. Одночасно ускладнюється і розширяється структура теорії, що вимагає уточнення основних і суміжних категорій, обґрунтування принципів побудови теорії економічних інтересів і її прикладного застосування.

Сьогодні дослідження економічних інтересів є різносторонніми і системними, проводяться багатьма економічними напрямами, течіями, школами, що збагачує і змістовно наповнює їх теорію, а також утворює концептуальний плюралізм. З іншого боку, постійно відбувається трансформація інструментів наукового аналізу і модернізація методології дослідження економічних інтересів, що пов'язане з міждисциплінарним підходом до їх вивчення, зі сполученням в процесі аналізу гетерогенних методологічних принципів і наукових парадигм та їх дифузією. Змінюються і самі парадигмальні установки економічної науки відносно функціонального призначення, змісту і ролі економічних інтересів, місця, значення та ієрархічного положення інститутів, раціональності економічної поведінки суб'єктів, акогерентності теоретичних настанов і економічній дійсності тощо.

Теоретичного обґрунтування потребує структурно-змістовне визначення відтворення економічних інтересів як економічної категорії, її співвідношення з іншими категоріями та елементами системи інтересів, розробка прикладних аспектів його постійного відновлення на більш високому рівні.

Динамічні трансформації в економічній системі під впливом внутрішніх і зовнішніх імпульсів продукують зміни в процесах формування і реалізації економічних інтересів на мікрорівні. Відповідно реконструюється як система економічних інтересів, так і змістовність та спрямованість їх відтворення економічними суб'єктами. Поступово екзогенні та ендогенні зрушення стають

поштовхом не лише до генезису і трансформування інтересів суб'єктів, але й до зміни і модернізації всього інституційного і глобального середовища. У зв'язку з цим ще більше загострюються протиріччя між носіями різновекторних економічних прагнень від мікро- до мегарівня і навпаки, створюються передумови для нового витку змін у відтворенні економічних інтересів і т.д. Але одночасно залишаються найбільш стійкі, незмінні структурні і функціональні закономірності процесів формування і реалізації економічних інтересів, що і забезпечує їх постійне відтворення. З огляду на це, слід зосередити наукову рефлексію в напрямі дослідження особливостей відтворення економічних інтересів на мікро, макро- і мегарівнях економіки, виявлення поліструктурних взаємозв'язків і взаємовпливу між цими процесами, обґрунтування змісту складних трансформаційних перетворень у відтворенні економічних інтересів в умовах динамічної еволюції економічної системи і світового господарства.

Характерною рисою початку XXI ст. є різноманітність і різнорівневність формування та реалізації економічних інтересів, причинами яких можуть бути як стохастичність, так і детермінованість. Одночасно перебіг зазначених процесів відбувається в умовах інтенсивних змін самих економічних систем на тлі активного розвитку постіндустріального господарства. Останнє вимагає від науковців пошуку шляхів згладжування негативних наслідків різноспрямованості або протилежності економічних інтересів акторів, розуміння чинників і механізмів прискорення їх відтворення, уточнення дієвих інструментів їх стимулювання або стримування в тих чи інших економічних умовах.

Більш поглибленого обґрунтування потребують механізми погодження різнорівневого відтворення економічних інтересів та темпів і пропорцій економічного розвитку; досягнення синергії взаємовпливу мікро-, мезо- і макроекономічних інтересів; межі втручання держави у забезпечення відтворення економічних інтересів та її пріоритети; співмірність внутрішнього і зовнішнього координування зазначеного процесу.

Недостатня наукова проробка методологічних основ кількісної і якісної оцінки відтворення економічних інтересів викликає необхідність розробки методичних рекомендацій її провадження та апробації її застосування в умовах економіки України. Вимагають розробки також рекомендації щодо активізації відтворення економічних інтересів в Україні як з метою реалізації внутрішніх прагнень акторів, так і задля втілення національних інтересів-пріоритетів, враховуючи все більшу імплантацію України у світовий гео економічний простір.

Таким чином, зазначені наукові питання потребують опрацювання, проробки і поглиблення, що буде сприяти переходу теорії економічних інтересів на більш високий науковий рівень розвитку.

Список використаної літератури

1. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов / А. Смит. – М.: Соцэкгиз, 1962. – 684 с.
2. Маркс К. Сочинения / К. Маркс, Ф. Энгельс, изд. 2. – М.: Политиздат, Институт Марксизма-Ленинизма при ЦК КПСС, 1968. – Т. 46. – Ч. 1. – 559 с.
3. Маршалл А. Принципы политической экономии / А. Маршалл. – Под общ. ред. С. М. Никитина. – М.: Издательство «Прогресс», 1983. – Т. 1. – 415 с.
4. Вальрас Л. Элементы чистой политической экономии, или теория общественного богатства [Электронный ресурс] / Л. Вальрас. – М.: Изограф, 2000. – 448 с. – Режим доступа: <http://www.twirpx.com/file/420009/>
5. Парето В. Курс политической экономии [Электронный ресурс] / В. Парето. – Режим доступа: <http://talismankubani.ru/pareto-kurs-politicheskoy-ekonomii-kniga.pdf>
6. Чернецова Н. С. Экономическая природа и эволюция системы экономических интересов: дис. ... д-ра экон. наук : 08.00.01 / Н. С. Чернецова: М., 2003. – 411 с.
7. Скворцов А. Ю. Генезис характеристики экономических интересов / А. Ю. Скворцов // Вестник Костромского государственного университета им. Н.А. Некрасова. – 2013. – Вып. № 3. – Том 19. – С. 68-70.
8. Тарасевич В.Н. К гносеологии государственного капитализма / В.Н. Тарасевич // Проблемы економіки та політичної економії. – 2017. – № 1. – С. 59-82.
9. Исраилова Э.А. Механизм согласования экономических интересов субъектов рыночного хозяйства: дисс. ... канд. экон. наук : 08.00.01 / Э. А. Исраилова. – Ростов-на-Дону, 2009. – 169с.
10. Канапухин П. А. Закономерность эволюции экономических интересов и механизмы их реализации в экономике России: дисс. ... доктора экономических наук: 08.00.01 / П. А. Канапухин. – Воронеж, 2009. – 409 с.
11. Новікова Н. Л. Напрями державного регулювання та оцінка економічних інтересів в аграрній сфері / Н. Л. Новікова // Інвестиції: практика та досвід. – 2015. – № 15. – С. 42-44.
12. Далевська Н. М. Національні економічні інтереси України в умовах глобальної конкуренції / Н. М. Далевська // Економічний часопис-XXI. – 2012. – № 11/12. – С. 15-18

13. Грищенко А. Интеграційний вектор реалізації національних економічних інтересів України: теоретичні та практичні аспекти [Електронний ресурс] / А. Грищенко // Міжнародна економічна політика. – 2011. – Вип. 1-2. – С. 246–274. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Мер_2011_1-2_11
14. Всемирная история экономической мысли / Под ред. В. Н. Черковца. – М.: Мысль. – Т. 1. – 1987. – 606 с.
15. Антология мировой философии: в 4-х т. – Философ. наследие. - Т. 3. Буржуазная философия конца XVIII в. - первых двух третей XIX в. / Ред. коллегия: Н. С. Нарский и др. – М.: «Мысль», 1971. – 760 с.
16. Эспинас А.-В. История экономических учений / А.-В. Эспинас. – СПб.: ELIS, 1998. – 183 с.
17. Вебер М. Избранные произведения: пер. с нем. /Сост., общ. ред. и послесл. Ю. Н. Давыдова; Предисл. П. П. Гайденко. – М.: Прогресс, 1990. – 808 с.
18. Schumpeter J. A. The economic sociology of capitalism: an introduction and agenda [Електронний ресурс] / ed. R. Swedberg. – Princeton: Princeton University Press, 1991. - Режим доступу: http://www.economyandsociety.org/wp-content/uploads/2013/08/wp5a_swedberg_03.pdf
19. Кейнс Дж. М. Общая теория занятости, процента и денег / Дж. М. Кейнс. – М.: Эксмо, 2007. – 960 с.
20. Найт Ф. Понятия риска и неопределенности / Ф. Найт // THESIS. – 1994. – Вып. 5. – С. 12-28.
21. Шмоллер Г. Народное хозяйство, наука о народном хозяйстве и ее методы: пер. В. М. Нечаева / Г. Шмоллер. – М.: Директмедиа Паблишинг, 2008. – 366 с.
22. Коуз Р. Фирма, рынок и право: пер. с англ. / Р. Коуз. — М.: Новое издательство, 2007. – 224 с.
23. Уильямсон О. И. Поведенческие предпосылки современного экономического анализа / О. И. Уильямсон // THESIS. – 1993. - Вып. 3. – С. 39-49.
24. Норт Д. Институты, институциональные изменения и функционирование экономики: пер. с англ. А. Н. Нестеренко; предисл. и науч. ред. Б.З. Мильнера. – М.: Фонд экономической книги “Начала”, 1997. – 180 с.
25. Эрроу К. Д. Коллективный выбор и индивидуальные ценности / К. Д. Эрроу. – М.: ГУ ВШЭ, 2004. – 201 с.
26. Саймон Г. А. Рациональность как процесс и продукт мышления / Г. А. Саймон // THESIS. – 1993. – Вып. 3. – С. 16-38.
27. Сен А. Об этике и экономике: пер. с англ. / А. Сен. – М.: Наука, 1996. – 160 с.

28. Эльстер Ю. Социальные нормы и экономическая теория / Ю. Эльстер // THESIS. – 1993. - Вып. 3. – 73-91.

29. Канеман Д. Рациональный выбор, ценности и фреймы / Д. Канеман, А. Тверски // Психологический журнал. – 2003. – Т. 24. – № 4. – С. 31–42.

30. Дитон А. Великий побег: Здоровье, богатство и истоки неравенства / А. Дитон. – М.: Изд-во Института Гайдара; Фонд «Либеральная Миссия», 2016. – 368 с.

References

1. Smit, A. (1962), *Issledovanie o prirode i prichinah bogatstva narodov* [A Study on the Nature and Causes of the Wealth of Peoples], Sotsekgiz, Moscow, USSR.

2. Marks, K. (1968), *Sochineniya* [Compositions], vol. 46, part 1, Politizdat, Moscow, USSR.

3. Marshall, A. (1983), *Printsiipy politicheskoy ekonomii* [Principles of political economy], vol. 1, Izdatelstvo «Progress», Moscow, USSR.

4. Valras, L. (2000), *Elementyi chistoy politicheskoy ekonomii, ili teoriya obschestvennogo bogatstva* [Elements of pure political economy, or the theory of social wealth], Izograf, Moscow, Russia.

5. Pareto, V. *Kurs politicheskoy ekonomii* [The course of political economy], available at: <http://talismankubani.ru/pareto-kurs-politicheskoy-ekonomii-kniga.pdf>

6. Chernetsova, N. S. (2003), *Ekonomicheskaya priroda i evolyutsiya sistemyi ekonomicheskikh interesov* [Economic nature and evolution of the system of economic interests]: diss. ... d-ra ekon. nauk: 08.00.01, Moscow, Russia.

7. Skvortsov, A. (2013), “Genesis characteristics of economic interests”, *Vestnik of Nekrasov Kostroma state university*, vol. 3, pp. 68-70.

8. Tarasevich, V.N. (2017), “To the epistemology of state capitalism”, *Problemi ekonomiki ta politichnoi ekonomii*, vol. 1, pp. 59-82.

9. Israilova, E. A. (2009), *Mehanizm soglasovaniya ekonomicheskikh interesov sub'ektov ryinochnogo hozyaystva* [The mechanism of coordination of economic interests of subjects of market economy]: diss. ... kand. ekon. nauk: 08.00.01, Rostov-na-Donu, Russia.

10. Kanapuhin, P. A. (2009), *Zakonomernost evolyutsii ekonomicheskikh interesov i mehanizmyi ih realizatsii v ekonomike Rossii* [The regularity of the evolution of economic interests and the mechanisms for their implementation in the Russian economy], diss. ... d-ra ekon. nauk, 08.00.01, Voronezh, Russia.

11. Novikova, N. (2015), “Areas of state regulation and assessment of economic interests in the agrarian sector”, *Investitsii: praktika ta dosvid*, vol. 15, pp. 42-44.

12. Dalevs'ka, N. M. (2012), "National economic interests of Ukraine in the conditions of global competition", *Ekonomichnyy chasopys-XXI*, vol. 11/12, pp. 15-18.
13. Gry`shhenko, A. (2011), "Integration vector of realization of national economic interests of Ukraine: theoretical and practical aspects", *Mizhnarodna ekonomichna polity`ka*, vol. 1-2, pp. 246-274, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mep_2011_1-2_11
14. *Vsemirnaya istoriya ekonomicheskoy mysli* (1987) [World History of Economic Thought], Ed. V.N. Cherkovets, vol. 1, Mysl, Moscow, USSR.
15. *Antologiya mirovoy filosofii* (1971) [Anthology of world philosophy], Ed. N. S. Narskiy and oth., vol. 3, Mysl, USSR.
16. Espinas, A.-V. (1998), *Istoriya ekonomicheskikh ucheniy* [History of Economic Thought], ELIS, S-Pb., Russia.
17. Veber, M. (1990), *Izbrannyye proizvedeniya* [Selected Works], Ed. Yu.N. Davydova, Progress, Moscow, USSR
18. Schumpeter, J.A. (1991), *The economic sociology of capitalism: an introduction and agenda*, Princeton University Press, Princeton, United States
19. Keynes, Dzh.M. (2007), *Obshchaya teoriya zanyatosti. protsenta i deneg* [General theory of employment, interest and money], Eksmo, Moscow, Russia.
20. Nayt, F. (1994), "The concepts of risk and uncertainty", *THESIS*, vol. 5, pp. 12-28
21. Shmoller, G. (2008), *Narodnoye khozyaystvo. nauka o narodnom khozyaystve i eye metody* [The national economy, the science of the national economy and its methods], Ed. V.M. Nechayeva, Direktmedia Publishing, Moscow, Russia
22. Kouz, R. (2007), *Firma, ryinok i pravo* [Firm, market and law], Novoe izdatelstvo, Moscow, Russia
23. Uilyamson, O. (1993), "Behavioral prerequisites for modern economic analysis", *THESIS*, vol. 3, pp. 39-49.
24. Nort, D. (1997), *Institutyi, institutsionalnyie izmeneniya i funktsionirovanie ekonomiki* [Institutions, institutional changes and functioning of the economy], Ed. B. Milner, Nachala, Moscow, Russia
25. Errou, K.D. (2004), *Kollektivnyiy vyibor i individualnyie tsennosti* [Collective choice and individual values], VShE, Moscow, Russia
26. Saymon, G. (1993), "Rationality as a process and product of thinking", *THESIS*, vol. 3, pp. 16-38.
27. Sen, A. (1996), *Ob etike i ekonomike* [About ethics and economics], Nauka, Moscow, Russia
28. Elster, Yu. (1993), "Social norms and economic theory", *THESIS*, vol. 3, pp. 73-91.

29. Kaneman, D. Tverski, A. (2003), "Rational choice, values and frames", *Psikhologicheskiiy zhurnal*, vol. 24, part. 4, pp. 31-42

30. Diton, A. (2016), *Velikiy pobeg: Zdorovyе. bogatstvo i istoki neravenstva* [The Great Escape: Health, Wealth and the Origins of Inequality], Izd-vo Instituta Gaydara; Fond Liberalnaya Missiya, Moscow, Russia

Smiesova V., Ph.D. in Economics, Associate Professor, Ukrainian State University of Chemical Technology

The main stages in the development of the theory of economic interests

The article examines the system of economic and philosophical views on the nature, characteristics, processes of formation and realization of economic interests. The author's approach is proposed with respect to the main stages in the development of the theory of economic interests. Specific features and methodological aspects of scientific research of economic interests at the indicated stages of the evolution of their theory are substantiated. Priority of interdisciplinarity, system approach, synergetics and integration of various methodological approaches in research of economic interests at the present stage of development of their theory is determined, the possibility of their complementary combination and mutual consistency is established. Potential directions for the development of the theory of economic interests at the present stage.

Key words: choice, reproduction, economic behavior, economic interests, integration, interest, irrationalism, rationalism, methodology, system approach, synergetics.

Смесова В. Л., к.э.н, доцент, ГВУЗ «Украинский государственный химико-технологический университет»

Основные этапы развития теории экономических интересов

В статье исследована система экономических и философских взглядов относительно природы, характеристик, процессов формирования и реализации экономических интересов. Предложен авторский подход относительно основных этапов развития теории экономических интересов. Обоснованы специфические черты и методологические аспекты научных исследований экономических интересов на указанных этапах эволюции их теории. Определена приоритетность междисциплинарности, системного подхода, синергетики и интеграционного соединения различных методологических подходов в исследованиях экономических интересов на современном этапе развития их теории, установлена возможность их комплементарного сочетания и взаимосогласования. Определены потенциальные направления развития теории экономических интересов на современном этапе.

Ключевые слова: выбор, воспроизводство, экономическое поведение, экономические интересы, интеграция, интерес, иррационализм, рационализм, методология, системный подход, синергетика.